

Részlet a tankönyvből

Dr. Helméczy Mátyás: Történelem 8. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2004.

A zsidóüldözés kezdete. 112. oldal

„... rendelet jelent meg, amely valamennyi 6 éven felüli zsidó számára előírta, hogy megkülönböztetésül 'felső ruhadarabjának bal mellrészén jól láthatóan 10 centiméter átmérőjű, kanárisárga színű, hatágú csillagot kell viselnie'. (Úgynevezett **Dávid-csillagot**.)

Ezt a rendeletet rövideesen további **jogfosztó rendelkezések** sora követte. A zsidóktól elvették javaikat, eltiltották őket állásuktól, nem utazhattak, csökkentett mennyiségű élelmiszerjegyet kaptak stb. ...

...az 1944 áprilisában kiadott rendelet... a városokban és a fővárosban **gettókba tömörítette a zsidóságot, illetve elrendelte, hogy** – nemre és korra való tekintet nélkül – az országrészenként felállított **gyűjtőtáborokba kell szállítani őket.**”¹

¹ Helméczy. Id. mű. A zsidóüldözés kezdete. 112. oldal

RÉSZLETEK

A megkésett iskolai találkozó című könyv visszaemlékezéseiből

„44-ben már nem mehettünk iskolába... mert kezdődtek a szorítások. Csillagot azért nem hordtunk egy hónapig, mert édesapámnak... első világháborús kitüntetése volt. De csak egy hónapig tartott ez a kedvezményezés, aztán már be kellett szolgáltatni a biciklit, a rádiót, mindent a világon.” (Kramer Vera)

„Áprilisban fel kellett varrni a sárga csillagot jól látható helyen arra a ruhadarabra, amit az ember külsőleg viselt, tehát kabátra, pulóverre vagy blúzra. Pontosan meghatározták, hogy a csillag mekkora, színe milyen árnyalatú legyen, meg volt adva a pontos méret, s úgy kellett felvarrni, hogy a teljes területe rögzítve legyen, nehogy könnyen le lehessen venni.” (Fried Gabriella)

„44-ben, amikor Szálasi átvette a hatalmat... bevezették a kijárási tilalmat, ide nem mehettünk, oda nem mehettünk, az utcán leköptek a sárga csillaggal. Sötétkék kabátom volt, azon jól mutatott a sárga csillag.” (Kramer Vera)

„44. október végén Óbudát zsidótlanították. Ekkor mentünk be az Ó utcába a nagyapámékhoz. Vihettünk magunkkal azt, amit a hátunkon vagy a kezünkben elbirtunk... Onnan, az Ó utcából november 15-én vitték el az embereket az ún. halálmenetbe. Anyámat és a fivéremet, Gyurit is akkor vitték el...” (Kramer Vera)

„1944 nyarán azoknak, akikre vonatkozott a zsidótörvény, a számukra kijelölt, ún. csillagos házba kellett költözniük. Azért hívták ezeket a házakat csillagos házaknak, mert a kapu mellett egy nagy Dávid csillag jelezte, hogy ott zsidók lagnak.” (Fried Gabriella)

„A németek bejövetele után a Zápor utcából át kellett költöznünk a Tímár utca 2-be, csillagos házba. Apukám, anyukám, és én kerültünk oda, mert a két fűtestvérem már munkaszolgálatos volt. A Tímár utca 2-ben le kellett mennünk az udvarra. Apámat onnan elvitték, és többet nem is láttuk.” (Barnai Ágnes)

„Beköltöztünk a Szent István Park 2-be, egy svájci védett házba. Ott sokadmagunkkal egy lakásban kaptunk helyet. Ágyunk nem volt, így anyámmal ketten egy nagy íróasztal tetején aludtunk. 1-2 nap múlva azonban a nyilasok a Szent István Parkban és környékén levő védett házakból mindenkit kitereltek az utcára.” (Fried Gabriella)

„Anyám, nem is tudom, hogyan, egy arany karkötőért szerzett egy Vatikáni védettséget, amivel a Légrádi Károly u. 49/a sz. alatt lévő vatikáni védett házba tudtunk menni. Abban a házban két lakást alakítottak ki a 'védett' zsidók számára. Egy két szoba hallos lakásban negyvenen laktunk. Nekünk a kis hallban jutott hely, ahol hatod magunkkal a földön aludtunk. Be volt osztva, hogy ki hol mosakszik, nekünk a konyha jutott. Minden nap egy lavórban tetőtől talpig lemosakodtunk hideg vízben. A konyha utcára néző ablaka be volt törve, s a hidegtől sokszor vékony jégréteg keletkezett a mosdóvíz tetején. Ennivalónk nem volt, de sikerült néha nyers céklát és sárgarépat szereznünk.” (Fried Gabriella)

✂

„én a gettóban voltam a Nagydiófa utca 12. vagy 15-ben a nagymamámmal. Ahol a szüleimmel és a nagyszüleimmel laktam, a Pacsirtamező utca 11. számú házban az Amfiteátrumnál, az a ház csillagos ház lett. Amikor a csillagos házból is el kellett menni, akkor begyűjtöttek bennünket a nyilasok és a rendőrök. Emlékezetem szerint én német katonát nem is láttam. Itt mindent a magyar hatóságok intéztek.” (Lang János)

✂

„1944 nyarának végén édesanyámmal, nagynénémmel és nagymamámmal be kellett mennünk némi holmival a Zichy utca 9. szám alatti gyűjtőházba. Az iskola épülete volt ez, a Díszterembe tereltek minket. A fal mellett aludtak az emberek, kb. százan összeszorulva. Ott éltünk egy ideig. Utána megint jöttek a nyilasok és a rendőrök, akik a Zichy utca 9-ből transzportot állítottak össze a téglagyárig, onnan pedig nyugat felé. Én akkor hét éves voltam. Télikabát, füles sapka rajtam, ősz volt.” (Lang János)

✂

„Anyám megbeszélte az egyik keresztény nővel, hogy ha a zsidókat elviszik, akkor bujtasson el. Le kellett mennem a Zichy utca 9. pincéjébe, és ott kellett várnom Ganz nénihez, akinek a férje zsidó ember volt. A pincében sötét volt és nagyon félttem. Ezért... fölöttem, hogy megkeressem a csoportban az anyámat. Anyám figyelmeztetett, hogy a pincébe kell mennem, mert a Ganz néni értem jön majd. De hát én nem akartam. Egyszer csak megjelent Ganz néni, és az anyám kilökött a sorból a Ganz nénihez a járdára. A Ganz néni megfogta a kezemet...” (Lang János)

✂

„Január 8-án beteltek minket a gettóba. Olyan gyöngye volt már a tömeg, hogy nehéz volt tartani a sort. A rendőrök bíztattak minket: nem leesni, nem kiesni, hiszen aki a sorból kilépett, azt lelőtték. A felfegyverzett nyilasok és a kényszerített rendőrök viszont kegyetlenkedtek. A pesti asszonyok átkozódtak, látva a zsidók elhurcolását, egyesek kekszet dobtak közénk. A nyilasok megfenyegették őket is. A tömeget mindenétől megfosztották, egy hatalmas ládába kellett még a jegygyűrűket is bedobni.” (Lang János)

✂

„a testvéremmel, Évával helyet kerestünk, ahol lakhatnánk. 13 évesen két bőrönddel és a hátamon Évával, aki hét évesen semmit nem értett. Emlékeztem, hogy anyám barátnője a közelben lakik. Odamentünk, s azt mondtam neki: nincs hova menni, nem megyek tovább, kérem, segítsenek. Először is megmosakodtunk, és kaptunk valamit enni. Ott aludtunk náluk, és másnap is gondoskodtak rólunk. Két nap múlva elvittek bennünket a Teleki utcai gyerekotthonba. Egy hét után anyám megtalált minket, és magához vitt. A Csáky utca 18. –ba, védett házba kerültünk. Volt, akinek igazi, volt, akinek hamisított papírja volt, és vártuk, mi lesz velünk.” (Mayer Tibor)

✂

„A németek bevonulása után elvették a Bécsi út 67. szám alatti Divatáru üzletünket. 1944. májusa és októbere között a Nagyszombat utca 6. szám alatti csillagos házban laktunk. A háborút a Bethlen téri zsinagógában vészeltük át... a frigyszekrény előtti ágyban aludtunk... Január 16-án a Szabolcs utcai kórházba mentünk. Egy talicskával vittük a motyónkat az Aréna (ma Dózsa György) úton. A katyusák (ágyúk) mentén vonultunk. A fejünk fölött röpködtek a lövedékek, szép fényük volt.” (Márkus György)

✂

„Október 15-én kihajtottak minket a csillagos házakból: „Zsidók, ki az utcára”! Utána otthagytak minket az iskola udvarán, és így visszamentünk a csillagos házba, a Vörösvári út 56-ba. Később onnan Pestre, a Klauzál térre hajtottak. Hosszú sorban álltunk. Onnan estefelé a Lánchídon mentünk vissza a Bécsi úton a téglagyárig. Az Óbudai téglagyárban szinte minden pesti zsidó megfordult. A téglagyár a Bécsi út mindkét oldalán húzódott. A téglaszárító helyiségekben húzódtunk meg. Akkora volt a forgalom, hogy egy-két napnál tovább nem lehetett megmaradni. Fekhely nem volt, téglákon ücsörögtünk.” (Menczelesz József)

✂

„A háború előtt békésen éltek egymással a zsidók és a keresztények... Az utcán egyáltalán nem volt zsidózás, a kerületi futballcsapat meccseire együtt mentek a különböző vallásúak. Volt ugyan zsidó focicsapat is, de én a harmadik kerület igazolt játékosa voltam. A Nagyszombat utca sarkán volt a pálya. A zsidótörvények életbe lépésével aztán abba kellett hagynom a játékot, bevonták az engedélyemet, de a meccsekre kijártam. A többiek tudták, hogy zsidó vagyok, de tele voltam keresztény barátokkal. Viszont ahogy mentünk vasárnap az iskolába, megdobáltak bennünket. A Flórián tér és a Vörösvári út sarkán volt a Gröschl fűszeres. Ki volt írva: Zsidókat nem szolgálunk ki. De máshol is ki volt téve a tábla.” (Reisz László)

✂

„Már akkor a Kolosy téri iskolába jártam. Mielőtt bezárták az iskolákat, még jártunk egy pár napig, de a villamoson tiltva volt, hogy sárga csillaggal az első kocsira szálljuk fel. Meg kell, hogy említsem a nagyon liberális iskola igazgatónkat, Gaar Vilmost, aki tüntetőleg utasította az osztályfőnököket, hogy a zsidó lányoknak tiszta kitűnő bizonyítványt adjanak.” (Spatz Györgyi)

✂

„Édesapámnak fűszerüzlete volt... 1944-ben a teljes raktárral: italokkal, réz-kávétartókkal, minden egyébvel fölszerelt üzletet lezárták és elhordták. Később ebből semmit sem kaptunk vissza...

A lakásunkba beköltözött egy tatai orvos, és minden holminkat kidobálta az udvarra azzal, hogy neki nem kell zsidó holmi. A környék – aki kapta, marta alapon – elhordta, amit tudott. Három év múlva még szembe jött velem valaki az én ruhámban. Hagytam a fenébe. Bútorokat, mindent elvittek.” (Weisz Katalin)

„Az utolsó emlékem az édesapámról: egy nagyon szép télikabátban volt akkor, októberben. Mindenki fölvelt valami meleg kabátot, mert nem tudtuk, hova visznek bennünket. Apám télikabátjának perzsa gallérja volt. Apámhoz, aki nem túl magas, zömök ember volt, odament egy nálánál két fejjel magasabb nyilas srác, és elvette tőle a télikabátot. Édesanyám elkezdett sírni. Apám kinyitotta a zakóját, és megmutatta, hogy van rajta pulóver, nem fog fájni...” (Weisz Katalin)

A Lajos utca 113. szám alatt laktunk.(Képek 42) A nővéremet a Timár utca 2-ből, a csillagos házból az Óbudai téglagyárba vitték. Anyukát és engem a Margit-hídon át vittek a gettóba. Anyukám úgy tudom, hogy Bergen Belsenben halt meg. Apukám a Csáki utcai iskolába került más férfikkal együtt. Engem a Zoltán utca 6. alatti vöröskeresztes házba vitt. Ordítottam, hogy ne hagyjon ott. Nagy ágyak voltak. Emlékszem: állok az ágyon, várom, hogy jöjjön vissza. Szomorú voltam. Sokat sírtam.... (Weisz Magda)

Nem tudom, hogy volt-e olyan gyerekkori osztálytársam, akinek az apja megmaradt volna. A férfiakat elvitték munkaszolgálatra, onnan tovább koncentrációs táborokba, aztán nem kerültek elő. Ennek a korosztálynak gyakorlatilag nem volt apja. Mi tízen voltunk unokatestvérek, 1930. és 35. között születettek, és egyedül én maradtam életben. Anyai részről egyetlen egy unokatestvérem maradt, aki idősebb volt kilenc évvel. Egy munkatáborból megmenekült. Szép nagy családunk volt, egymásnak adták a kilincset a családtagok, nyitott ajtó várt mindenkit, és egyszer csak egyedül maradtam. A vidéki rokonok mind meghaltak. A gyerekeket is mind a gázba vitték. (valaki, aki nem akarta megadni a nevét.)

MI TÖRTÉNT A CSALÁDDAL?

Páros feladatlap

A visszaemlékező neve: _____

Ami szó szerint kiolvasható a szövegből	Amire következtetni lehet a leírtak alapján

Háttérinformációk

a tanár számára a gyűjtemény keletkezésével kapcsolatban

A visszaemlékezéseket és a képeket Gombocz Eszter gyűjtötte össze. Ő maga nem történész és nem is zsidó. Személyes érintettség nem kapcsolja sem a témához, sem a neki megnyíló emberekhez. Akkor született meg benne az elhatározás, amikor egyszer valakivel Óbudán sétált, és megálltak a Magyar Televízió egyik stúdiójának kívülről szépen rendbe hozott épülete előtt. Ekkor derült ki számára, hogy az épület a háború előtt Óbuda zsinagógája volt. Homlokzatán még ma is olvasható a kevesek által értett héber felirat, amely magyarul így hangzik: *„Bárki, aki imádkozik és könyörög, e ház felé tárja ki tenyerét”*.

Négyéves kitartó munkával, a világ különböző pontjain sok-sok olyan embert kutatott fel és létesített személyes kapcsolatot velük, akik a háború előtt gyerekként éltek Óbudának ezen a részén. Aztán 2008-ban, 63 év elteltével, megkészt iskolai találkozót szervezett a Zichy utcai elemi iskola ma már nyugdíjas, egykori kisdíákjai számára.